

2023

Natur på Bornholm



BugBook Publishing

To nye dinosaurfund fra Hasle

Jesper Milàn
Geomuseum Faxe
Danmark

Octavio Mateus
Universidade Nova de Lisboa
Portugal

Det er meget sjældent, at der gøres fund af dinosaurrester i Danmark. Det skydes til dels, at Danmark var dækket af hav i store dele af de tidsperioder, hvor dinosaurerne levede på landjorden, så vi kun har aflejringer af gamle havbunde bevaret som kridtaflejringerne i Nordjylland, ved Stevns, Møn og Arnager. Landaflejringerne, hvor dinosaurresterne skulle kunne findes, ligger

alle dybt begravede under jorden og kan derfor ikke studeres på andre måder end med borekerner. På nær på Bornholm! Bornholm ligger lige i kanten af en brudzone i jordskorpen, hvor der gennem jordens historie er sket utallige bevægelser, der har bragt jordlag fra mange forskellige tidsaldrer op til overfladen, så Bornholm udgøres i dag så at sige af en mosaik af blokke med meget forskellige aldre. Derfor er Bornholm det eneste sted i Danmark, hvor der er fundet rester af dinosaurer.



Sandstenen fra Hasle – et unikt vindue til starten af Juratiden

De smukke røde klipper lige syd for Hasle havn, består af sandsten, der stammer fra starten af den geologiske tidsperiode, der hedder Juratiden, for omkring 190 millioner år siden. Dengang var Bornholm en del af en kystzone, der strakte sig ned gennem Skåne og videre hen over Polen, og den røde sandsten er så at sige de forstenede aflejringer af sandet, der blev aflejret på lavt vand lige omkring den gamle strandbred. Det er hovedsagligt fossiler af de dyr, der beboede Juratidens have, der kendes fra Hasle, og der kendes rigtig mange rester af fisk, muslinger, ammonitter, tænder fra hajer og havmus, knogler og tænder fra flere

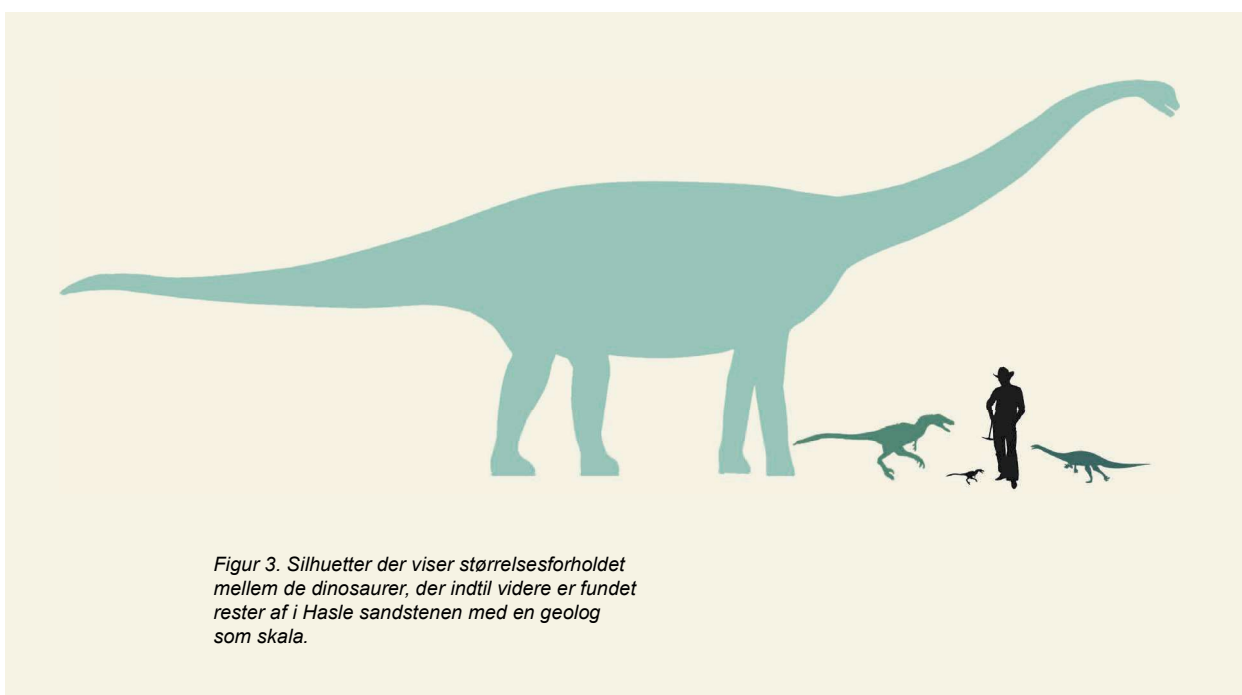
Figur 1. Rovdinosaurtand, bemærk den kraftige skærerand på tandens krumme bagside.
Foto Sten Lennart Jakobsen.

Hofstedt, men på grund af dens specielle form blev den ikke genkendt som en tand i første omgang, men bare lagt i skuffen med små ubestemmelige knoglestykker. Sidste år viste det sig så, at der i virkeligheden var tale om en dinosaurtand fra en sauropod, også kaldet en langhals. Tanden er 31 millimeter høj og 23 millimeter bred og har en karakteristisk "skovlform". Den meget specielle form gør det muligt at bestemme tanden til at tilhøre den gruppe af sauropoder,

turiasaurerne opstod og spredte sig ud fra. Tanden er erklæret for Danekræ (DK-1205).

Dinosaurfaunaen fra Hasle

Selvom alle fund fra Hasle er meget fragmentariske og alt sammen består af løse knoglestykker, skaller og enkelte tænder, så har de nu tilsammen givet et godt øjebliksbillede af livet langs juratidens kyst for omkring 190 millioner år siden og viser, at der levede mindst fire



Figur 3. Silhuetter der viser størrelsesforholdet mellem de dinosaurer, der indtil videre er fundet rester af i Hasle sandstenen med en geolog som skala.

der hedder turiasaurer, da det er den eneste gruppe, der har den form for tænder. Det, der gør den her tand endnu mere interessant, er dens alder fra starten af Juratiden. Alle hidtil kendte fund af turiasaurer stammer fra midten og slutningen af Juratiden for mellem 166-150 millioner år siden. Det gør det til det hidtil ældste fund af den dinosaurgruppe på verdensplan, og kan måske være med til at opklare i hvilken verdensdel,

størrelser af dinosaurer i området, der spændte i størrelser fra en lille rovdinosaur på under en halv meter til en kæmpe sauropod der har været op mod 20 meter i længden (Figur 3).